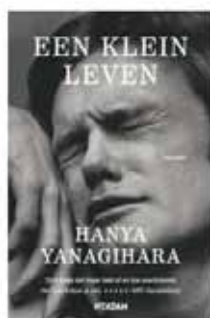

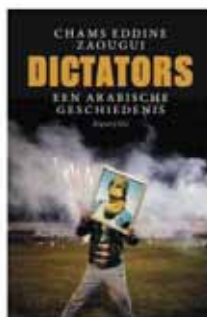
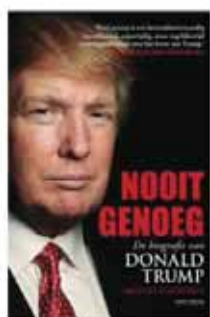
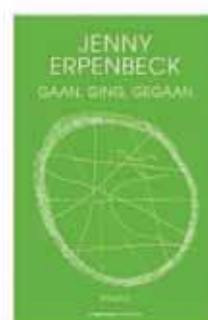
DE STANDAARD DER LETTEREN

VRIJDAG 16 DECEMBER 2016
NR 3369

dS De
Standaard

DE BESTE BOEKEN van 2016

VRAAG 1

Welk boek van 2016 is voor u het hoogtepunt van het jaar?

Mark Cloostermans
Recensent

1

Twee boeken hebben dit jaar grote indruk op me gemaakt. *Rivieren* (Van Oorschot) van **Martin Michael Driessen** (kleine mensjes die optornen tegen de natuur en hun natuur) en *Een klein leven* (Nieuw Amsterdam) van **Hanya Yanagihara** (een misbruikverhaal van ongekende intensiteit). Heel verschillende boeken: Driessen comprimeert hele levens in een paar tientallen bladzijden, Yanagihara kiest voor de kracht van herhaling – maar allebei gaan ze recht naar het hart.

2

Revue Lanoye (Prometheus), een nieuw non-fictieboek van **Tom Lanoye**, is amper serieus gerecenseerd. Geen kritisch weerwoord op zijn vaak prikkelende, nadrukkelijk tot tegenspraak uitnodigende stellingnamen: heel jammer. Niettemin warm aanbevelen.

3

De Amerikaanse cultuurhistoricus **Frederick Brown** is een kritisch francofiel. In twee uitmuntende boeken (*For the soul of France* in 2010 en *The embrace of unreason* in 2014, Knopf) heeft hij de donkerbruine modderstroom in kaart gebracht die Frankrijk aan het eind van de negentiende eeuw deed wegdrijven van de verlichtingsidealen, en opeens deed snakken naar een sterke leider. Over de kracht van onwetenschappelijke, elk debat verziekende haatpraat.

Steven De Foer
Redacteur DS Weekblad

1

Het wonder van de literatuur blijft dat je een verhaal heerlijk meanderend kunt schrijven (zoals de tweeduizend prachtige pagina's van Elena Ferrantes *Italiaanse romans*), maar dat grote schrijvers even trefzeker kunnen zijn op enkele tientallen bladzijden. Genoten van *Rivieren* (Van Oorschot) van **Martin Michael Driessen**, een compact, meesterlijk verteld drieluik van verhalen die je alleen maar in één ruk kunt uitlezen.

2

The making of Donald Trump, van de gelauwerde onderzoeksjournalist **David Cay Johnston**. Geen enkel boek over Trump is zo goed gedocumenteerd, legt zo genadeloos bloot wat een leugenaar en bedrieger, seksist en racist, maffiavriend en randcrimineel die kwast al jaren is. Trump bedreigde Johnston met allerlei processen, Johnston schreef alles toch neer omdat er geen speld tussen te krijgen was, en Trump zette Amerikaanse media onder druk om er zo weinig mogelijk ruchtbaarheid aan te geven. Met succes. (De vertaling verschijnt in januari bij Ambo/Anthos.)

3

Het (korte) lijstje van boeken die Trump claimt gelezen te hebben, bevat haast uitsluitend non-fictie over zijn favoriete onderwerp China en over economie. Voor zover geweten las hij slechts één roman in zijn leven, *Van het westelijk front geen nieuws* – in Trumpligica meteen 'de beste roman ooit geschreven'. Ik wens hem nog voor zijn inauguratie een leesbad toe. Misschien beginnen met **Howard Zinn's** *Geschiedenis van het Amerikaanse volk* (Epo) en dan **John Steinbeck's** *De druiven der gramschap* (LJ Veen Klassiek) om economische sukelaars echt te begrijpen. Het zal er niet van komen, vrees ik.

Hans Cottyn
Redacteur Letteren en
chef Opinie De Standaard

1

Romans zweven, als het goed is, precies ver genoeg boven de realiteit, zonder er helemaal los van te raken. Deze drie zullen me om die reden blijven: *Begrijpend lezen* (Karaat) van de Chileen **Alejandro Zambra** is een speelse en daarom striemende aanklacht tegen de Pinochet-dictatuur; *Gaan, ging, gegaan* (Van Gennep) van **Jenny Erpenbeck** gaat over vooroordelen, de *Gutmensch*, Duitsland en dus Merkel, en ontmenselijk; **Jeroen Olyslaegers** laat je in *Wil* (De Bezige Bij) traag maar meedogenloos af dalen in een zuurstofarme kamer van onverschilligheid en collaboratie.

2

Thijs Lijster is een Nederlandse cultuurfilosoof die goed naar onze 'netwerksamenleving' kijkt en daar in *De grote vlucht inwaarts* (De Bezige Bij) relevante en actuele essays over schrijft. Hij legt tastend knopen tussen *high* en *low*. Het gaat over Kafka en *Star Trek*, Louis Vuitton en Sherlock Homes. Over die laatste is de conclusie: 'In een wereld waarin tegelijkertijd iedereen schuldig is en niemand verantwoordelijk, moet degene die de echte dader kan aanwijzen wel een superheld zijn.'

3

Zo'n honderd jaar geleden veranderde de wereld in de twintigste eeuw. En al doet deze eeuw haar best om een eigen smool te vinden, we slepen de vermaledijde moderniteit nog altijd mee. Om de cultuuroorlogen van vandaag te begrijpen moeten we daarom over die van de twintigste eeuw lezen. Niemand heeft die beter beschreven dan **Peter Conrad** in *De metamorfose van de wereld* (Anthos/Manteau).

Patrick De Rynck
Recensent

1

Ik las, en herlas intussen, met bewondering het boek van **David Rijser**, *Een telkens nieuwe oudheid* (Amsterdam University Press). Je moet er even voor gaan neerzitten, maar de beloning is groots: een weidse en tegelijk soms microscopische blik op tweeduizend jaar Europese dialoog met Grieken en Romeinen. Was Europa niet op zoek naar zichzelf? Hier is alvast één grote spiegel.

2

Veel boeken. Het Graf van het Onbekende Boek is verre van een lege cenotaaf en de rouwende moeders en vaders zijn talrijk. Lastig voor hen is dat ze vaak niet meer kunnen achterhalen waarom hun geliefde boek dood werd gezweven. De bloemen van de gefnuikte ambities staan er verslensht bij.

3

Hij of zij zal er even mee zoet zijn en het betrokken nachtkastje moet enig gewicht kunnen torsen, maar het verzamelde werk van **Martha Nussbaum** is een ferme pil tegen de fixatie op bruto nationale producten, monomane rationaliteit, koortsig nutsdenken. Het is ook empathie bevorderend, wezenlijk voor deze tijden. Zo'n regeringsleider haalt met Nussbaum meteen ook de Griekse filosofen en tragici in huis, altijd nuttig tegen potsierlijke aanvallen van overmoed.

'Je zou het haast vergeten als een boek een hype wordt, maar het massale smelten voor "Het smelt" van **Lize Spit** begon met een schuchter debuut van een jonge auteur die nog alles te bewijzen had.' (Sofie Gielis) © Pieter-Jan Vanstockstraeten/pn

VRAAG 1

Welk boek van 2016 is voor u het hoogtepunt van het jaar?

Sofie Gielis
Recensent en
onderzoekscoördinator
MAD-research

1

Meer aandacht heeft het boek niet nodig, maar een extra schouderklopje kan geen kwaad. Je zou het haast vergeten als een boek een hype wordt, maar het massale smelten voor *Het smelt* (Das Mag) van **Lize Spit** begon met een schuchter debuut van een jonge auteur die nog alles te bewijzen had.

2

Twee niet al te opvallende hoogvliegers wens ik nog wat meer lezers in 2017.

'Experimenteel' lijkt soms een scheldwoord, maar voor **Tonnus Oosterhoff** gaat dat nooit op. Bij hem is experiment nooit gratis. Met de roman *Op de rok van het universum* (De Bezige Bij) knaagt hij aan de grenzen van het genre door het kronkelige leven zelf te transformeren in een boek.

Het schitterend gecondenseerde *Rivieren* (Van Oorschot) van **Martin Michael Driessen**, een evenwichtsoefening tussen drie verhalen die alles en niks met elkaar te maken hebben, stond op de valreep nog in de spotlights als winnaar van de ECI Literatuurprijs.

3

Een regeringsleider wens ik vooral een verkwikkende nachtrust. Een verhaal kan daarbij helpen, en dan uiteraard liefst een verhaal dat 's ochtends nog doorknaagt. Een verzamelbundel zoals *De Nederlandse en Vlaamse literatuur vanaf 1880 in 60 lange verhalen*, samengesteld door **Joost Zwagerman** (2006) is uitstekend geschikt, zowel om een idee te krijgen van wat de Nederlandse letteren zoal aan fraais hebben opgeleverd, als, ter lering en vermaak, een doorsnede van het fenomeen mens.

Ruud Goossens
Redacteur De Standaard

1

In 1996 kreeg **Mark Singer**, journalist van *The New Yorker*, de opdracht om een portret van Donald Trump te schrijven. Singer liep, dik tegen zijn zin, maanden in het spoor van de vastgoedmakelaar. Het resultaat, *Trump and me* (Penguin), werd dit jaar heruitgegeven, voorzien van een nieuwe in- en uitleiding. Op 122 pagina's weet Singer beter dan de dikste Trump-biografie te vatten wat voor een gek er in het Witte Huis is beland. Iemand voor wie 'een innerlijk leven een ondraaglijke last is'. Een man die alleen uit oppervlakte bestaat. Singer is een geweldig observator, met veel gevoel voor humor ook. Trumps favoriet gezelschap? In zijn eigen woorden: 'A total piece of ass'. Overigens vond Trump zelf het een verschrikkelijk portret. Dat liet hij de auteur in handgeschreven kapitalen weten: 'MARK, YOU ARE A TOTAL LOSER. BEST WISHES, DONALD'.

2

Chams Eddine Zaougui, die ook regelmatig voor deze krant schrijft, schetst in *Dictators. Een Arabische geschiedenis* (Polis) de historische context die onontbeerlijk is voor wie de conflicten in de Arabische wereld wil begrijpen. Uitstekend opgeschreven.

3

Niet origineel maar blijvend nuttig: *The economic consequences of the peace* van **John Maynard Keynes**. Al jaren wordt Griekenland door Europa gedwongen zich de afgrond in te besparen. Die waanzin is wat uit het nieuws, maar gaat bijna onverminderd voort. In 1919 waarschuwde Keynes al voor de gevaren van zoveel austeriteit. De herstelbetalingen die toen aan de Duitsers werden opgelegd, zouden fatale gevolgen hebben voor het hele continent, schreef hij. 'We zullen belanden in een inefficiënt, werkloos, chaotisch Europa, verscheurd door interne strijd.' Klinkt zeer herkenbaar.

Luuk Gruwez
Dichter en recensent

1

Ontsnappingen (Arbeiderspers) van **Eva Gerlach**. En vooral één cyclus uit deze dichtbundel, namelijk 'geen ding': gedichten waarin zij zich verplaatst in de huid van iedereen die zijn dood soms ongewild tegemoet rent, juist wanneer hij eraan probeert te ontsnappen.

2

Vlam in de sneeuw. Liefdesbrieven (Podium): een vooral in Vlaanderen onderbelichte, maar indrukwekkende collectie brieven over de passionele en fatale relatie tussen twee boegbeelden van de Afrikaanse literatuur: **André Brink** en **Ingrid Jonker**.

3

Het labyrint der eenzaamheid van **Octavio Paz**, een boek, oorspronkelijk uit 1959 al, over de geschiedenis van Mexico en de opvallende obsessie van de Mexicanen voor de dood. Een boek dat politici moet trainen in bescheidenheid en hun vermogen tot synthese moet aanscherpen.

Toon Horsten
Striprecensent

1

Irmina (Soul Food Comics) van de Duitse **Barbara Yelin**, een mooie, ontroerende en genuanceerde striproman over schuld en onschuld.

2

Veel aandacht bij ons kreeg het niet, maar Frankrijk herontdekte in 2016 het werk van de Gentse fantast **Jean Ray** (1887-1964), die u misschien nog kent als John Flanders, of onder een van zijn elfendertig andere pseudoniemen. *Le Monde* en andere Franse kranten waren enthousiast over de mooie en eenvoudige heruitgaven van zijn werk. Vooral *La cité de l'indicible peur* (Alma Editeur), misschien nog het best te omschrijven als een politieroman die er geen is, blijkt nog steeds zeer geestig en onderhoudend.

3

In tijden van grote nood en kleine rampspoed heb je mensen nodig die het hoofd te allen tijde koel houden. Butlers, met name. In *The code of the Woosters* van **P.G. Wodehouse** uit 1938 (vertaald als *Een man van eer*, uitgeverij IJzer) laat Jeeves, de butlers der butlers, overtuigend zien hoe je met fascist-leiders omgaat. Feilloos vindt hij de zwakke plek van Sir Roderick Spode, een weinig verholde karikatuur van Oswald Mosley van de British Union of Fascists, en brengt hem ten val door diens achilleshiel op intelligente wijze te raken. Wat is die zwakke plek? Damesondergoed! De gewiekste Jeeves blijkt efficiënter dan eender welke diplomaat, politieke tegenstander of onderzoeksjournalist.

Filip Huysegems
Recensent

1

William Gibson en **Butch Guice**, *Archangel* (IDW Publishing): Gibson heeft het talent om haarfijn het heden aan te voelen, en vandaaruit science-fiction te schrijven over een heel plausibele nabije toekomst. In *Neuromancer* (1984) verzon hij het begrip 'cyberspace' nog voor het internet bestond. *Archangel* is zijn eerste stripscenario, waarin hij met bravoure het omgekeerde pad bewandelt. Het verhaal begint in een alternatief februari 2016, en gaat vanaf dan terug in het verleden.

2

Peter Wohlleben. *Het verborgen leven van bomen* (Lev.): een verbijsterende kijk op bomen en bossen. Die blijken er een heel gevoels- en gezinsleven op na te houden. Wohlleben is een boswachter, geen esotericus. Ook als je zijn beweringen niet als letterlijk waar beschouwt, dan nog is het boek geschreven in een volgehouden, superieure beeldspraak die je kijkt op de natuur verandert.

3

Greg Rucka, *Wonder Woman. The Hiketeia* (DC Comics): In oktober benoemde de VN Wonder Woman tot ambassadeur. Uniek voor een stripfiguur. Er kwam gezeur van, omdat ze te knap is en haar short te kort. In deze strip uit 2002 is ze daadwerkelijk al VN-ambassadeur, en ze doet haar werk prima! Nooit las ik zo'n pakkende strip over een juridisch onderwerp, bovendien verteld in de vorm van een Griekse treurspel: soms moet je beslissen, ook al is er geen goede uitkomst.

Peter Jacobs
Redacteur
De Standaard der Letteren

1

Lize Spit (*Het smelt*, Das Mag) en **Martin Michael Driessen** (*Rivieren*, Van Oorschot) zijn in 2016 ook aan mijn literair firmament fonkelende sterren geworden, dankzij hun overtuigende eigen stem, maar het meeste leesplezier beleefde ik aan de balzaacianse dorpsroman *Ons soort mensen* (Ambo/Anthos). Het leven in het (Oost-)Duitse Unterleuten ontspoorde als er een windmolenpark gepland wordt. Mijn gesprek met auteur **Juli Zeh** overtuigde me zo mogelijk nog meer van haar vakvrouwchap.

2

Ik herontdekte de bezwerende kracht van *Het leven en de dood in den ast* (Lannoo) van **Stijn Streuvels**, een Nobelprijswaardig kleinnood, dat negentig jaar later nog steeds staat en de heruitgave dringend verdiende.

Ik schaam me dat ik **Garth Greenwells** trage debutroman *Wat van jou is* (Atlas Contact) zo laat heb opgepikt. De ongemakkelijke passionele relatie tussen aan Amerikaanse professor en een Bulgaarse prostituee in een troosteloos Sofia dat nog de littekens van het communisme draagt, wordt prachtig met taal aan- en uitgekled. Greenwell wordt terecht aangeprezen door Hanya Yanagihara (*Een klein leven*).

3

George Orwell verkende, deels noodgedwongen, de zelfkant van de samenleving in *Down and out in Paris and London*. In dat debuut, uit het cruciale jaar 1933, leeft hij letterlijk mee met de bordenwassers en de bedelaars, de zwerfers en de migranten, kortom, de moderne slaven. Nog steeds een oogopener.

VRAAG 3

Welk boek moet een regeringsleider vandaag op zijn/haar nachtkastje hebben?

Sarah Vankersschaever.
Binnenlandjournaliste
De Standaard

1

Het is een combinatie die niet bedoeld is om er een te zijn: de dichtbundel *Zing zing* (Prometheus) van **Peter Verhelst** (in theorie uit 2015, in de praktijk uit 2016) en het fotoboek *Beyond maps and atlases* (Mack) van **Bertien van Manen**. Verhelst laat een man en een vrouw van elkaar wegcirkelen in zes cycli en een slotgedicht: liefde, afdalend vanop grote hoogte en met de staart tussen de benen. De Nederlandse fotografe Bertien van Manen gaat in Ierland via intuïtieve beelden op zoek naar de ziel van haar pas overleden man. Lees je de dichter en de fotografe door elkaar, dan vormen ze in je hoofd een sobere, zintuiglijke memento mori.

2

The violet hour (Dial Press) van de Amerikaanse schrijfster en journaliste **Katie Roiphe**. Hoe gingen schrijvers als Susan Sontag, Sigmund Freud en Dylan Thomas om met hun dood? Rijmt wat ze erover schreven met hoe ze het uiteindelijk ondergingen? Een boek over ratio versus lijf, over de zelfbeschikingsillusie, over hoe we in het leven staan. Sontag: *'We no longer study the art of dying, a regular discipline and hygiene in older cultures. But all eyes, at rest, contain that knowledge.'*

3

A fuilid guide to getting lost (Cannongate) van de Amerikaanse schrijfster en historica **Rebecca Solnit**. Blijf de mensen ontmoeten over wie je beslist.

Pascal Verbeken
Schrijver en journalist

1

De wanhopige optimist (Luster) van **Marc Didden**. Ik hou van de hele Didden: de straatloper, de parelduiker in de popgeschiedenis, de *grumpy old man* die ten strijde trekt tegen modieuze onzin en valse pretenties. In het bijzonder is dit boek te genieten bij een pistolet met witte pens en een Beersel blond in een oud Brussels café.

Voorzats was het een goed jaar voor het genre der stedenboeken: *De gloed van Sint-Petersburg* (Atlas Contact) van **Jan Brokken**, *Het andere Parijs* (Polis) van **Luc Sante** en *Berlijn* (Van Gennepe) van **Piet de Moor**. Reportage: *De zomer van 1976* (Polis) van **Stijn Tormans**. Poëzie: *Gedichten voor de kleine reus* (Polis), een machtig eerbetoon aan Paul van Ostaïen door **Peter Holvoet-Hanssen**.

2

Biografie: *Henri Evenepoel. Een schilder in Parijs* (Polis) van **Eric Min**.

Dichtbundel: *Vet hart* (Bokeh) van **Koenraad Goudeseune**. Averechts. Ongeregeld. Uitgegeven in eigen beheer, zowaar.

Non-fictiereeks: de journalistieke stukken van de onvolprezen **Joseph Roth**, gekozen en vertaald door Els Snick. Na *De blonde neger* en *Hotelmens* is het essay *Joden op drift* (Bas Lubberhuizen) weer sterk. Een van de meest treffende boeken over Europa vandaag, geschreven in 1927.

3

Walking (1851) van **Henry David Thoreau** over de kunst van het wandelen. Een leeggemaakt hoofd is al een begin.

Jelle Van Riet
Literair journaliste

1

Ik heb hartstochtelijk genoten van *I love Dick* (Lebowski) van **Chris Kraus**: een lucide, originele en geestige studie van een midlifecrisis. Een komedie, zeg maar, even absurd als triestig. Het boek verscheen al in 1997 in Amerika en kreeg dit jaar, dankzij hippe bloggers die het al die jaren als cultboek in leven hielden, een rits vertalingen, inclusief een Nederlandse. In het eerste deel loopt Kraus nog als een volleurde actrice te koketteren met haar puberale onbeantwoorde verliefde, maar in deel twee zit ze stevig in de regiestoel en zoomt ze breed uit in mescherpe essays.

Hebben me verder van mijn sokken geblazen: *Moedervlekken* (Lebowski) van **Arnon Grunberg**, *Rivieren* (Van Oorschot) van **Martin Michael Driessen** en *Transit* (De Bezige Bij) van **Rachel Cusk**.

2

Biefstuk (Prometheus), het debuut van **Judith Eykelboom**, is bizar genoeg totaal onderbelicht gebleven. Nochtans weet Eykelboom zelf maar al te goed hoe te spelen met licht en schaduw. In *Biefstuk* brengt ze een ontwricht gezin in kaart vanuit het zwalpende (camera)perspectief van de rebelse en baldadige tienerdochter Levi Storm. Via snapshots, genomen met het nog analoge fototoestel van haar moeder, gunt Levi de lezer beetje per beetje een inblik in haar diepreurige gezinssituatie. Geen fraai plaatje.

3

Regeringsleiders moeten een berg dossiers lezen en dan 's avonds voor het slapengaan een strafgedicht lezen. Of een Griekse mythe. Om zich te doorringen van wat de mens al eeuwenlang drijft - ook hen. Vooral hen.

Filip Van Ongevalle
Chef Cultuur De Standaard

1

In sommige kringen maakten ze zich er druk over dat *Het smelt* (Das Mag) van **Lize Spit** in deze bijlage vijf sterren kreeg, want wat geef je dan aan Joyce? Ja, zeg. Wat geef je dan aan Joyce? En aan Herman Brusselmans? *Het smelt* liet de Vlaamse letteren lekker knetteren. En ik kan sindsdien nooit meer onbevangen naar de steel van een schop kijken.

2

Waaïers (Nieuw Amsterdam) van **Thijs Zonneveld** kwam uit op het randje van 2015 en kreeg daardoor in 2015 noch in 2016 aandacht. Jammer, want niemand schrijft zo enthousiast, slim, literair en met zoveel inzicht in wielrennen als Zonneveld. Na het lezen van *Waaïers* zou een mens zich voor de Omloop Het Nieuwsblad op de sofa zetten en er niet meer uitkomen tot en met de Sluifingsprijs Putte-Kapelle. Zó aanstekelijk schrijft hij over de koers.

3

Belgian solutions volume 1 & 2 (Luster), waarin **David Helbich** in 600 straatfoto's de vindingrijkheid van Belgen vastlegt om voor elk probleem een oplossing te zoeken. Die is nooit rechtlijnig, zelden mooi en vaak absurd, maar altijd doeltreffend.

HET
DSL
JAAR
OVER
ZICHT

september

22

De Max Velthuis-prijs, een Nederlandse driejaarlijkse oeuvreprijs, wordt toegekend aan **Dick Bruna**, de tekenaar van *Nijntje*.

26

In de lijst bizarre literaire parafernalia: de as van **Truman Capote** levert op een veiling meer dan 40.000 dollar op.

oktober

1

De Italiaanse journalist Claudio Gatti wordt door fans van **Elena Ferrante** wereldwijd verketterd omdat hij de identiteit van de Napolitaanse schrijfster heeft onthuld. Anita Raja, zoals de schrijfster in het echt zou heten, houdt zich stil.

4

De Gouden Griffel gaat naar **Anna Woltz** voor haar jeugdboek *Gips*.

13

De Italiaanse Nobelprijswinnaar **Dario Fo**, bekend van toneelwerk, overlijdt op zijn 90ste.

13

Zanger **Bob Dylan** wint de Nobelprijs voor Literatuur 'omdat hij nieuwe poëtische uitdrukkingwijzen vond binnen de grote Amerikaanse songtraditie'. De literaire wereld reageert van verrast tot verontwaardigd. Dylan komt niet naar de uitreiking in december, maar laat een bedanking voorlezen.

17

Bodo Kirchoff wordt bekroond met de Deutscher Buchpreis voor zijn roman *Widerfahrnis*.

18

De **Frankfurter Buchmesse** gaat open met als eregast Vlaanderen en Nederland. Onder het motto 'Dit is wat we delen' maakt het boekenvak de wereld warm voor literatuur uit de Lage Landen.

25

Voor het eerst wint een Amerikaan de Man Booker Prize. *The sellout* van **Paul Beatty** is het bekoorde boek. Britse schrijvers mopperen dat de prijs nu openstaat voor Amerikanen.

31

De Nederlandse jeugdschrijfster **Helen Vreeswijk** (55) overlijdt.

